

bevarandeprogram för SÖVESTAD

Sövestad ligger i det böljande odlingslandskapet norr om Ystad, i Herrestads härad. Namnet har anor från vikingatiden och finns i språkformen "suestathum" i en skrift från 1085. Bebyggelsen ligger samlad längs de inkommande vägarna med åkermark mellan husklungorna, vilket gör, att man från vägarna har många utblickar över landskapet. Gårdarna och torpen, som tidigare fanns i Sövestad, lydde under Krageholms gods. Fortfarande finns några gårdar kvar på sina ursprungliga platser, liksom en del toro och lantarbetarbostäder. Även modern bebyggelse finns i byn. I centrum där vägarna möts, ligger kyrkan som är från 1100-talet. Den har bevarat den ursprungliga karaktären med det låga, smala koret i den halvrunda absiden.

Den gamla prästgården låg utmed kyrkogårdens södra sida och skydde kyrkan. 1966 revs den gamla gården och samtidigt stod en tvåvåningsbyggnad, ritad av arkitekt Bengt Edman, klar att ta emot präst och pastorsexposition. Den nya prästgården, uppförd i tegel med utstrukna fogar och tak lagt med gammalt taktegel, ligger väl anpassad till kyrkbacken och pekar ut riktningen mot tornet på den gamla romanska kyrkan. En liten korsvirkesbyggnad, kvar sedan den gamla gården, bildar ett fint sammanhang med den nya byggnaden.

I öst-västlig riktning går vägen mellan Högestad och Krageholm.

En allé leder till Krageholms slott och antyder Sövestads samhörighet med godset. Under 1700- och 1800-talen var Sövestad och Årsjö underordnade Krageholm. Runt kyrkan och den s k Vanningen låg arrendegårdarna samlade. De varierade i storlek mellan 20 - 200 tunnland. Arrendet erlades fram till laga skiftet, vid mitten av 1800-talet, genom att gårdarna höll dagsverksdrängar.

Vid sidan av arrendegårdarna uppstod en homogen bebyggelse av torp och husmanshus.

Då laga skiftet genomfördes 1831 flyttade alla gårdar utom tre - 1:67, 1:156 och 1:52 - från byn. I deras ställe lät Krageholms gods, efter 1872, uppföra 13 torp, som övertog gårdarnas dagsverksbörd. Dessa byggdes huvudsakligen öster om Ystad-Sjöbovägen utefter Högestadsvägen.

Varje torpfastighet fick några tunnland jord, så att torparen kunde hålla en ko och en gris. Självä torplängorna var ca 20 m långa och uppfördes delvis med ektimra från utflyttningsgårdarna. Facken murades med bränd, röd tegel från tegelbruket vid Kra-

geholm. Varje länga delades av två hushåll, som vardera fick disponera en hälft av torpet. Mitt i huset låg en gemensam förstuga och bakugn med illare och på båda sidor där- om låg bostäderna med stua, vardagsrum, loge och stall.

Vid sidan av torpen lät Krageholm uppföra ett ålderdomshem, 1873, (hus nr 3, Sövestad- by 1:137) åt sina trotjänare (revs 1976). En liknande byggnad uppfördes av församlingen i östra delen av byn. Denna byggnad revs ca år 1930, då den ersattes av ett nytt pen- sionärshem (Sövestadby 1:84), ritat av bygg- mästare Edwin Lantz. De gamla åldersomshem- men var liksom torpen uppförda med synlig timra med fack fyllda av bränd, röd tegel. Enligt muntliga uppgifter var inga av kors- virkeshusen i Sövestad putsade under 1800- talet eller början av 1900-talet. Den mörka ektimran och det röda teglet utgjorde länge ett karaktäristiskt inslag i bymiljön.

Korsvirkeshus, fgh. 1:16

Korsvirket var till en bit in på 1900-talet den vanligaste byggnadskonstruktionen i Sö- vestad. År 1910 infördes kalkgjutningstekni- ken genom byggmästaren Ernst Anderberg. Un- der ca 20 år brukades den nästan uteslutande, när man byggde bostadshus och ekonomibyggnad- er (stall). Exempel på ett bostadshus med gjutna väggar är skräddarmästare Anderssons hus (Sövestadby 1:33) uppfört år 1928.

År 1928 etablerades byggnadsfirman Pärsson & Lantz i Sövestad. Under de följande decen- nierna fram till början av 1950-talet upp- fördes ett stort antal egna hem av denna fir- ma. Bebyggelsen i byn expanderade kraftigt under denna tid: utmed den gamla Ystadvägen i syd, vägen till Krageholm i väster, östra sidan av Sjöbovägen i norr och utmed Beld- ringevägen i nordost. Den största koncentra- tionen av nybebyggelse skedde dock i samhäl- lets sydvästra del. Här uppfördes drygt ett 30-tal villor av egnahemstyp, friliggande på stora trädgårdstomter. Merparten av dessa hus byggdes av firman Pärsson & Lantz. De flesta fick en kvadratisk grundplan, murade väggar och putsade fasader med "20-talsklassicistis- ka" element. Karaktäristiskt är avtrappade eller profilerade gesimser, rusticerade hörn- kedjor och frontespiser, pilastrar och svagt utåtsvängda sadeltak. Varje hus omges av en trädgård med köksväxter och fruktträd. Förr odlade man också potatis på en stor del av tomten.

Detalj av entré, hus byggt av Pärsson & Lantz

Önskemålet att kunna bo i ett eget hus kunde också tillfredsställas genom, att de gamla torplängorna delades. På 1930-talet köptes torpen fria, varvid de gamla bakugnarna i tre längor revs. Av de sex hälfterna uppstod nya fristående hus (Sövestadby 1:22, 1:23, 1:24, 1:25, 1:155 och 1:11). Med statliga lån reno- verades dessa hus, varvid då bl a korsvirket ersattes med putsade tegelmurar.

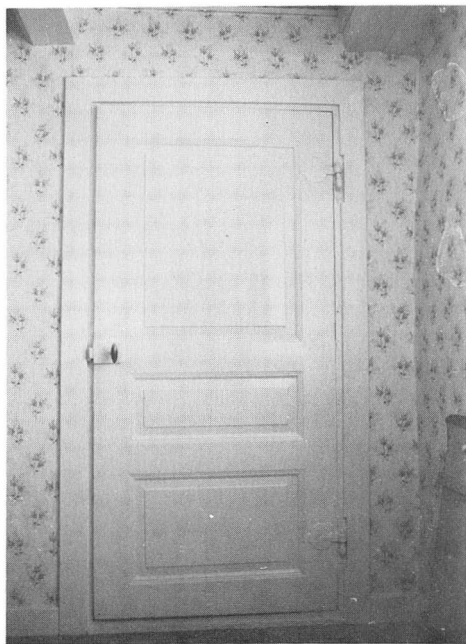

Exempel på delade torplängor

Centralt i byn ligger två äldre hus, uppför- da av Krageholms gods. Båda byggnaderna har ca 1 meter tjocka gråstensmurar. Den ena byggnaden är troligen uppförd före 1761, då den fanns med på en förrättningskarta (1:149), nuvarande bibliotek och församlingshus, var under tiden 1837-1951 skola. Huset renovera- des år 1918, då övervåningen inreddes till skolsalar och det äldre spetsiga sadeltaket ersattes av nuvarande mansardtak. Numera är det församlingshus med bibliotek och till helt nyligen fanns det också ett postkontor där.

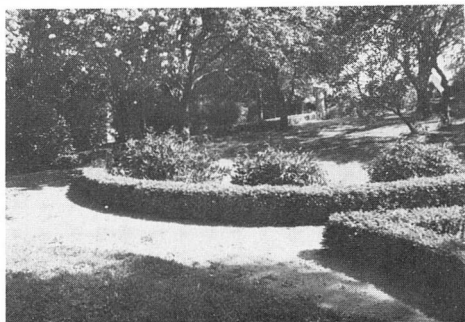
Omedelbart öster om församlingshuset ligger den andra byggnaden, som enligt nu nedtagna järnankare skall vara uppförd år 1798. Ut- märkande för denna byggnads exteriör är de låga gråstensväggarna och det höga, spetsi- ga sadeltaket. Huset har under fyra genera- tioner tillhört smedsläkten Degeberg, dess- förrinnan skall det ha inrymt spinneri under

godset. Större delen av husets plan är intakt idag och dessutom finns intressanta detaljer i interiören, bl a ett gammalt tak med synligt bjälklag och med träpanel lagd i fiskbensmönster, gamla ram- och bräddörrar med smidda hängslen, lås m m.

Fgh. 1:19, med ålderdomlig interiör. På bilden ses en spegeldörr med smidda hängslor.

Likadant betyder trädgårdarna mycket, både för de, som bor i byn och för besökare. Trädgårdarna framför husen har sedan sekelskiftet blivit större, husen har kommit att ligga mer i mitten av tomten och ingången till huset har lagts mer privat. Den nya tiden har flyttat in aktiviteten från gemenskapen på gatan till individualiteten på baksidan.

Trädgård till fgh. 1:100. Traditionellt utformad med klippta buxbomshäckar.

Den sammanhållna byn delades i nordsydlig riktning på 1960-talet, då väg 13 breddades och fick sin nya sträckning. En parkeringsplats framför kyrkan förstärker avståndet mellan byns båda hälfter.

Byns service består idag av låg- och mellanstadieskola, biblioteksfilial, idrottsplats och pastorsexpedition.

R i k t l i n j e r

Sövestad by är viktig att bevara med sin miljö, som innehåller hus från alla epoker.

Bebyggelsen ligger samlad kring vägarna, som sammanstrålar vid kyrkan och överallt finns möjlighet till utblick över det öppna landskapet, vilket är väsentligt att bibehålla. Enligt den kommunala målsättningen kan Sövestad bli föremål för en viss utbyggnad i framtiden. Stadsplan finns för ett nytt småhusområde vid skolan. Inom delar av byn, som inte är planlagda bör byggnadslovgivning föregås av detaljplaneutredning.

Vid om-, till- och nybyggnad är val av volym, form, material och färg väsentligt.

Jordbruksbyggnader bör läggas på plats, som kan anses lämpligt ur allmän synpunkt.

De delar av Sövestad, där stadsplan eller byggnadsplan gäller, är markerade på kartan.

Ett område har markerats på kartan, där särskild hänsyn skall tas till områdets egenart enligt § 38 i byggnadsstadgan.

För att behålla en levande by måste det finnas möjlighet för befintliga verksamheter att få fortsätta och kunna utvecklas. Idag finns Söwe-konst med stora lokaler för verkstad, lager, kontor och utställning, den gamla smedjan mitt i byn samt en bilverkstad i det gamla mejeriet. Målannästare Holmquist håller fortfarande igång sin verkstad, som ligger väl anpassad till gata och hus.

Holmquists målarverkstad. Huset är panelklätt, målat i grått och har rosa snickerier. Gaveln mot gatan är vackert bevuxen.

husbeskrivning

SÖVESTAD 1:2

ålder: mitten 1800-talet
 anv: bostad
 vån. ant: 1 + inredd vind
 sockel: svarttjärad natursten i liv med vägg
 väggar: vitkalkad spritputs; slätputsade hörn
 åt vägen
 tak: sadeltak med korrugerad eternit
 detaljer: 2- och 3-lufts fönster och några
 gamla 6-rutade svartmålade lamell-,
 ram- och bräddörrar samt brädportar
 anm: avstyckat torp med fd stall,
 singelgångar in till grunden

SÖVESTAD 1:7

ålder: 1940
 anv: bostad
 vån. ant: 1
 sockel: gjuten och gråmålad
 väggar: beige putsat tegel
 tak: valmat sadeltak med eternit, något
 utsvängt i nederkant
 detaljer: bruna 3-lufts fönster med vit båge,
 entrén är placerad på gaveln och har
 lamelldörr, dörrromfattning i gult
 tegel, yttertrappa och entréplan
 är fribärande - gjuten på konsoler -
 och klädd med gula kakelplattor och
 har ett vindskydd med rundat hörn
 i norr; halvrund takkupa i plåt
 anm: f d garaget låg i källaren, 1 våning
 ner och inte synligt från gatan och
 med infart från gaveln. Huset är
 byggt av Pärsson & Lanz och är ett
 vackert exempel på en ny arkitektur-
 stil efter 30-talets egna hem.

SÖVESTAD 1:8

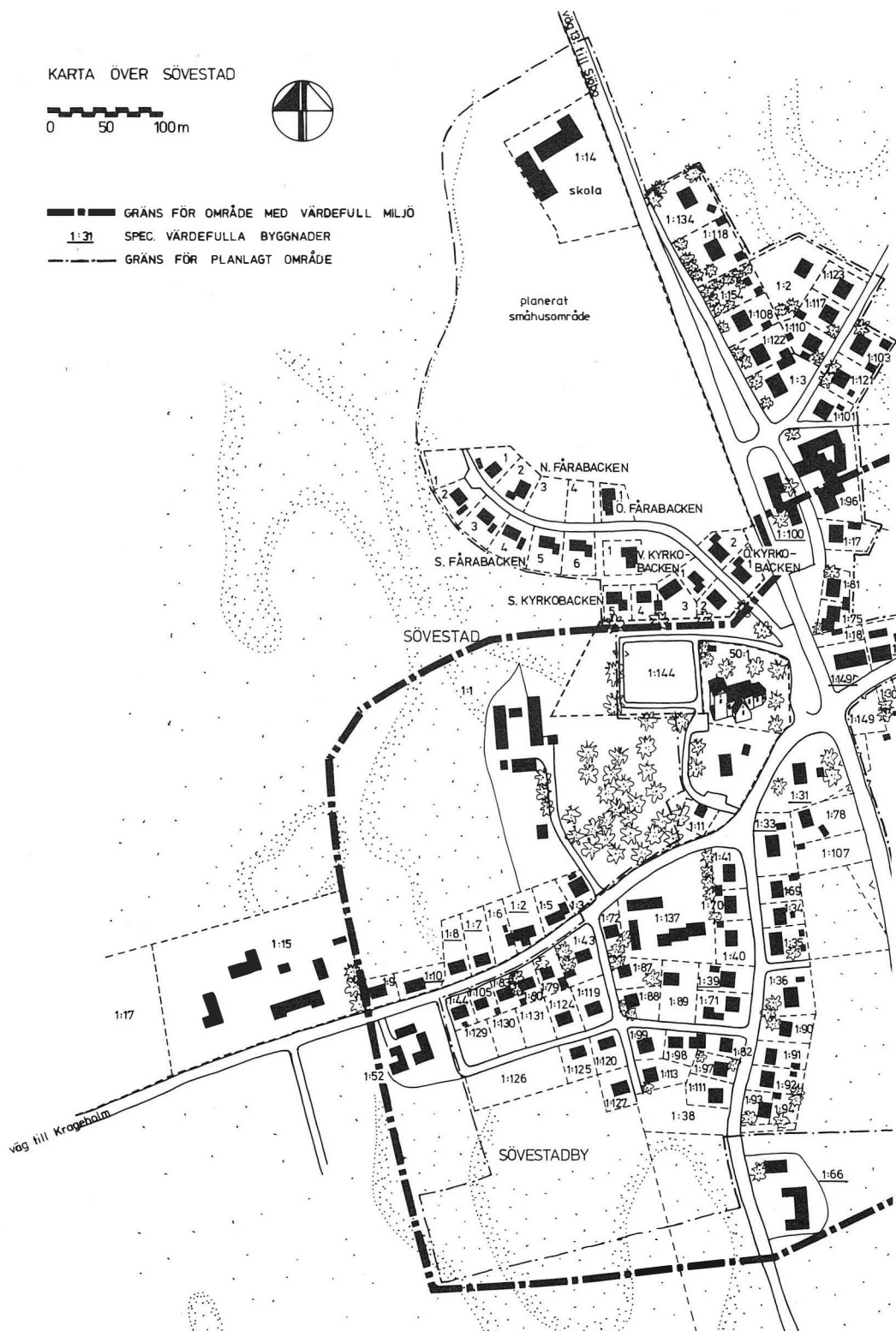
ålder: 1939
 anv: bostad
 vån. ant: 1
 sockel: gjuten och brunmålad
 väggar: gulbrunt putsat tegel
 tak: valmat sadeltak med eternit, något ut-
 svängt i nederkant
 detaljer: bruna 2-lufts fönster;
 entrén ligger mot gatan och har lamell-
 dörr, dörrromfattning i rött tegel och
 en gjuten trappa med kakelplattor,
 garage i källaren, se 1:7
 anm: huset är tillbyggt 3 m 1955 åt nordväst

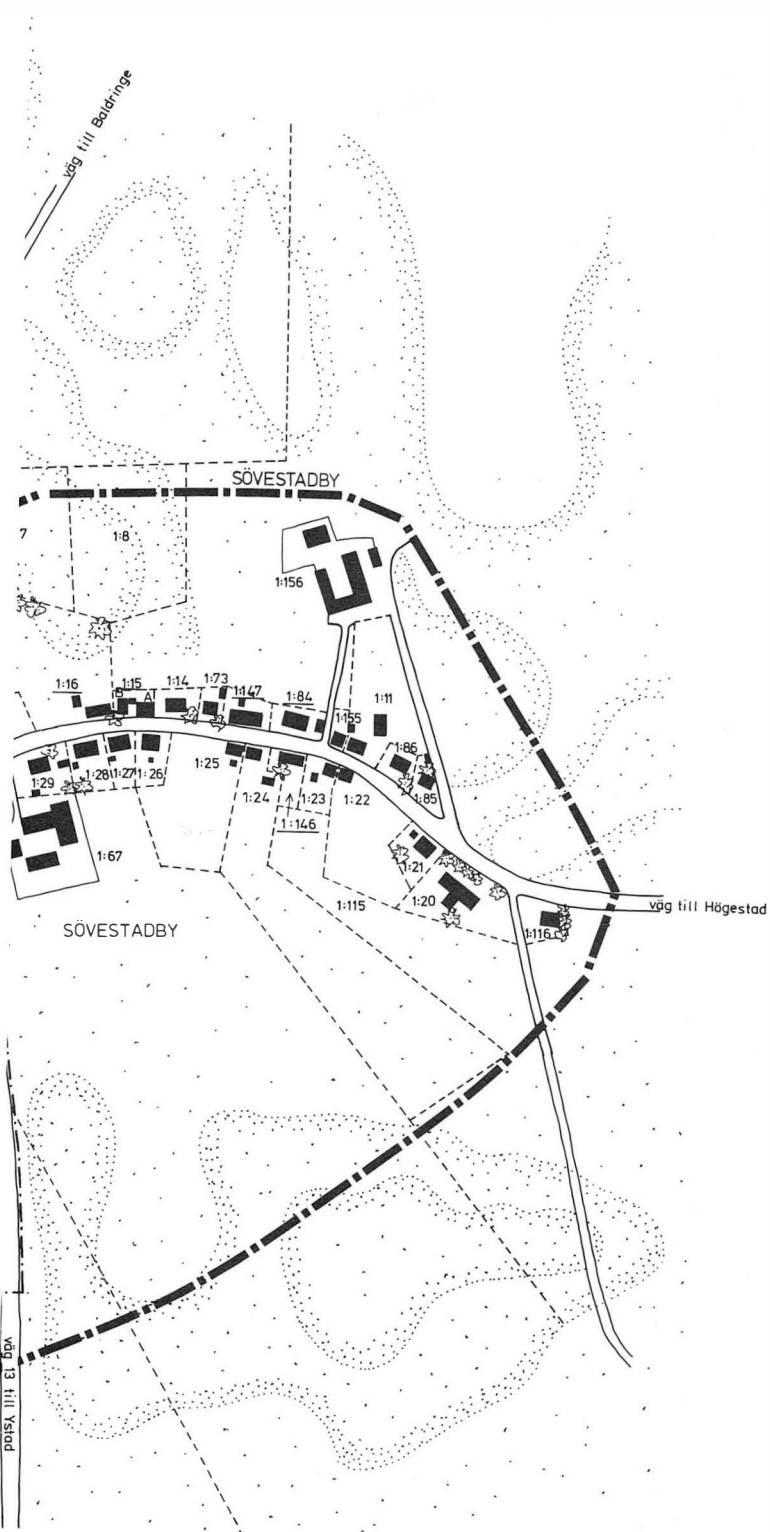
KARTA ÖVER SÖVESTAD

0 50 100m

- GRÄNS FÖR OMRÅDE MED VÄRDEFULL MILJÖ
- 1:31 SPEC. VÄRDEFULLA BYGGNADER
- GRÄNS FÖR PLANLAGT OMRÅDE

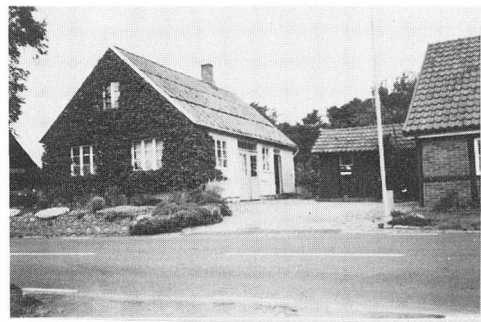
SÖVESTAD 1:10

ålder: mitten 1800-talet
 anv: bostad
 vån. ant: 1
 sockel: mörkgrå putsad natursten
 väggar: ljust gul puts
 tak: sadeltak med eternitplattor
 detaljer: bruna 2-lufts fönster
 lamell- och lamellhalvdörr

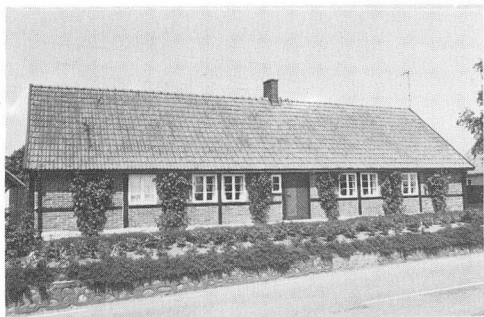
SÖVESTADBY 1:15, hus A

ålder: 1800-talets senare hälft
 anv: bostad
 vån. ant: 1 + inredd vind
 sockel: grå, putsad natursten
 väggar: korsvirke med svart timra och röd tegelfyllning
 tak: sadeltak med enkupigt tegel (tidigare spån och halm)
 detaljer: 4- och 9-rutade fönster
 blå lamelldörr med fönster åt gatan; brun bräddörr på gaveln
 nere vid takfot sitter på gaveln två kvadratiske fönster på diagonalen
 huset avkortades på 1950-talet och ändrades samtidigt om invändigt

SÖVESTADBY 1:15, hus B

ålder: omkr. 1900
 anv: verkstad
 vån. ant: 1
 sockel: gråputsad
 väggar: ljust grå, stående lockpanel
 tak: sadeltak med korrugerad eternit
 detaljer: vita 9-rutade fönster
 rosa port med spröjsade fönster åt gården
 anm: ett fruktträd täcker gaveln mot gatan; tillsammans med en vedbod i brunröd lockpanel bildar verkstaden ett användbart gårdsrum vid boningshusets gavel och utgör ett fint inslag i gatubilden

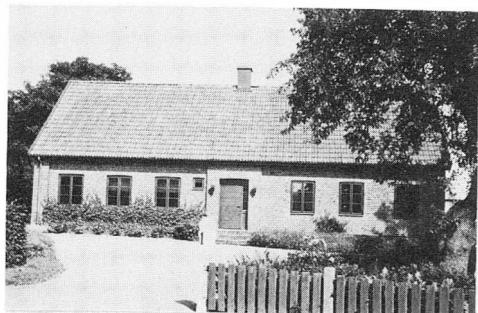
SÖVESTADBY 1:16

ålder: 1800-talets senare hälft
 anv: bostad
 vån. ant: 1 + inredd vind
 sockel: avsatt natursten, fogad med cementbruk
 väggar: korsvirke med svart timra och röd tegelstensfyllning
 tak: sadeltak med tvåkupigt tegel
 detaljer: vita 6-rutade fönster - 2 bågar med 1600-talsbeslag
 tidstypisk dörr i fiskbenspanel åt gatan
 anm: murad, halvrund tegeltrappa i halva längan fanns tidigare stall och loge men ombyggnad har skett av nuvarande ägaren
 kullerstensparti intill grunden kopplingen mellan entré och gata bruten,
 ingång från gårdssidan

SÖVESTADBY 1:19

ålder: 1798 (enl. gamla järnankare)
 anv: bostad
 vån. ant: 1 - inredd vind
 sockel: brunröd slammad natursten
 väggar: metertjocka naturstensväggar spritputsade och kalkade ljust gula
 tak: högt sadeltak med 2-kupigt tegel åt gatan, korrugerad eternit åt gården
 detaljer: vita 6-rutade fönster
 2-stegs yttertrappa i granit
 slätputsade fönster- och dörr-omfattningar och hörn
 avvikande 50-tals balkong på östra gaveln, interiört finns gamla dörrar med smidda järnbeslag och i taket finns bjälkar med pärlspont i fiskbensmönster emellan
 anm: smedjan är antagligen samtida med boningshuset, men är kraftigt ombyggd 1953 - vitputsad med eternittak och fönster i gjutjärn
 byggnaderna uppfördes ursprungligen av Krageholms gods,
 bostaden är en omistlig byggnad

SÖVESTADBY 1:31

ålder: mitten 1800-talet
 anv: bostad
 vån. ant: 1
 sockel: natursten avsatt med ett skift tegel
 väggar: gulrött tegel från Krageholms tegelbruk
 tak: sadeltak med 2-kupigt tegel
 detaljer: 6-rutade fönster med brunlaserade bågar, $\frac{1}{2}$ -stens lisener i hörn och dörrömfattningar avtrappad gesims; på gaveln finns ett strömskift i bjälklagshöjd och vid tak stickbågar ovanför fönster
 anm: urspr. byggd som bostad åt kyrkoherdens hjälppräst

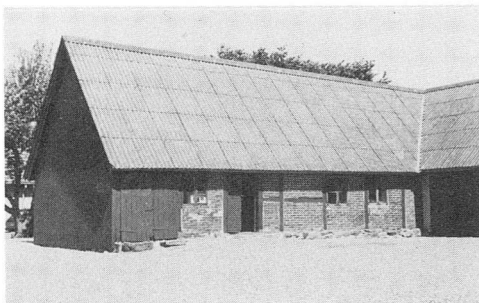
SÖVESTADBY 1:33

ålder: 1928
 anv: bostad
 vån. ant: 1 + inredd vind
 sockel: gråputsad betong
 väggar: vitkalkade, kalkgjutna
 tak: sadeltak med plant, falsat tegel
 detaljer: urspr. 4- och 6-rutade (korsdelade) fönster frontespis med balkong och takkupor på båda sidor om
 anm: i huset finns fortfarande den gamla skrädderiverkstaden, under skrädderiets glanstid arbetade här en mästare och 4 gesäller välproportionerat och välhållet 20-talsklassicistiskt hus, uppfört av byggmästare E. Anderberg uthuset/garaget är sammanbyggt med boningshuset med ett plank, vilket ger en avskärmad trädgård

SÖVESTADBY 1:39

ålder: 1930
 anv: bostad
 vån. ant: 1 + inredd vind
 sockel: avsatt cementputs, grafitgrå
 väggar: vitmålad spritputs
 tak: något utsvängt sadeltak, enkupigt tegel
 detaljer: 6-rutade gråblåa fönster takkupa med korsvirke och valmat tak från senare ombyggnad, rusticerande hörnkedjor och dörrömfattning profilerad gesims, avtrappad på gavel och murad upp till takpannorna
 anm: trevligt vitputsat uthus med vackert blåmålade snickerier

SÖVESTADBY 1:66

ålder: 1700-tal, senare ombyggnader
 anv: verkstad, förråd
 vån. ant: 1
 sockel: natursten
 väggar: korsvirke, brun timra och tegelstensfyllning, lersten på insidan
 tak: sadeltak, korrugerad eternit
 detaljer: 2-lufts och 6-rutade vita fönster
 vacker pardörr med liggande pärlspont och fyrklöverfönster, brunmålad; löst lagda naturstenshällar vid entré
 anm: f d bostadshus
 västerfasaden inklädd med korrugerad plåt

SÖVESTADBY 1:84

ålder: 1928
 anv: bostad
 vån. ant: 1 + inredd vind
 sockel: grå puts
 väggar: grå cementputs
 tak: sadeltak, enkupigt tegel
 detaljer: 6-rutade bruna fönster
 dubbeldörr, brunlackerad
 plåtklädda utsirade, bågformade vindskupor
 rusticerade hörn och dörrömfattningar, profilerad gesims
 anm: 20-tals klassicistisk byggnad, ritad av byggm Edvin Lanz
 f d pensionärshem

SÖVESTADBY 1:100

ålder: 1895, 1905 tillbyggd på längden och med frontespis åt trädgården
 anv: bostad
 vån. ant: 1 + inredd vind
 sockel: avsatt natursten, delvis putsad, grå
 väggar: putsad lersten, frontespis i tegel, vitt
 tak: sadeltak, svartmålad eternit
 detaljer: 2- och 4-lufts fönster med överbåge, urspr. glasad veranda vid entrén med rikt spröjsverk i 10-talsstil, kalkad spritputs, slätputs i hörn, dörr- och fönsterömfattningar, stickbågar över fönsteröppningar
 anm: fin trädgård med buxbomshäckar på gammalt skånskt sätt
 första huset i Sövestad som byggts i privat regi, innehåller SÖWE-konsts kontor, verkstad är byggd på tomten

SÖVESTADBY 1:146

ålder: tidigt 1800-tal, antagligen flyttat till platsen efter 1872
 anv: bostad
 vån. ant: 1
 sockel: avsatt natursten, kalkbruk
 väggar: korsvirke med svart timra och röd tegelstensfyllning
 tak: sadeltak, enkupigt tegel
 detaljer: 6- och 9-rutade fönster
 2 st äldre gröna pardörrar, tidstypisk plankdörr med profilerad panel i fiskbensmönster
 röd lockpanel på gavelspetsar
 vit taklist och vita, figursågade vindsxivor
 anm: beboddes av 4 familjer, man delade bakugn och farstu, numera familjebostad måttfullt restaurerad, trädgård med gammaldags växter, kopplingen mellan entré och gata bruten, ingång från gården

SÖVESTADBY 1:147

ålder: 1800-talets senare hälft
 anv: bostad
 vån. ant: 1
 sockel: avsatt natursten, gråmålad puts
 väggar: vitmålad spritputs
 tak: sadeltak med eternitplattor
 detaljer: vitmålade 6- och 9-rutade fönster
 slätputsade omfattningar kring fönster- och dörröppningar
 bjälkar synliga vid takfoten
 anm: uppfördes av Krageholms gods som statarlänga och var avsedd för 4 familjer

SÖVESTADBY 1:149

ålder: från före 1761
 anv: församlingshus och bibliotek
 vån. ant: 1 + mansardvåning
 sockel: putsad och rödkalkad natursten
 väggar: metertjocka naturstensmurar med gul-kalkad spritputs
 tak: halvvalmat mansardtak med enkupigt tegel
 detaljer: 2-lufts och 4-lufts-fönster samt 4- och 6-delade (korsdelade)
 avtrappad gesims, slätputsade hörn, port- och fönsteromfattningar, rött kring porten och vitt runt fönster
 rosafärgad lamelldörr och port
 liten stickbåge över fönsteröppningar
 anm: omistlig byggnad
 byggnaden kallades Vävarhuset och innehöll väveri och bostad åt Krageholms hantverkare. 1837 invigdes en skola i östra delen, som fanns kvar till 1951. 1918 byggdes huset på med brutna takstolar och vindsvåningen inreddes till församlingssal.